Matbaada basılan ilk Kur'an'ın hazin öyküsü

Paganino Kur'an'ı

İtalya'da matbaada basılan ilk Kur'an'ı basıp, Osmanlı'ya satma hayalleri kuran Venedikli matbaacı Papaginonu'nun hayalleri yapılan bir y ığın yazım hatası nedeniyle nasıl suya düştü...

SEBAHATTİN ÇELEBİ

Avrupa'da ilk Kur'an'ın hikayesi aslında biraz hüzünle ve bilinmeyen bir sonla biten bir deneme ile başladı. 16. yüzyıl başlarında Venedikli bir hayalperest matbaacının ahşaptan Arap harflerini yaparak, Kur'an'ı bastı. Tarihe "Venedik Kur'an'ı" diye geçen ve içinde büyük hataların bulunduğu Kur-an'ı Kerim, sadece, Allessandro Paganino'nun hayalperestliğinin bir sonucu muydu?

Venedik Kur'an-ı Kerim'inin üzerindeki başlık, latinceydi ve *"Alcoranus Arabice"* adını taşıyordu. Venedik Kur'an'ına gelmeden önce Avrupa'da Kur'an'a ve İslami ilimlere ilgiyi irdelemek gerekiyor aslında.

Kayıtlara göre, Roma'da Arapça'ya ilginin kayda değer gözlendiği yıl 1530. Arapça konusunda bilgili ve ileri tarihlerde de latince bir Kuran özeti yayınlayan diplomat, teo-log ve filolog Johann Albrecht Widmanstetter'in 50 kadar Arapça ve 100'ün üzerinde de İbranice el yazmasına sahip olduğu biliniyor.



Esir alınan Müslüman yazar El-Hassan bin Muhammed bin Ahmed el Vazzan al Fasi'yi himayesine alarak kendi ismini veren Papa 10. Leo

Bugün Münchener Hofbibliothek'te saklanan bu eserlere sahip olan Widmanstetter'in dönemin fenomeni Arapça'ya ilgili olması ilginç bir davet almasına sebep oluyor. Kardinal yardımcısı Egidio da Viterbo tarafından Vatikan'a davet edilen Widmanstetter'den çok önceden başladığı Arapça ile ilgili çalışmalarına devam etmesi isteniyor. Daha sonra Kardinalliğe yükselecek olan Egidio da Viterbo, Arapça – Latince bir Kur'an hazırlanması için Widmanstetter'e görev veriyor.

Fas'tan Vatikan'a: Afrikalı Leo

İşin en ilginç yanı; Widmanstetter'in hazırladığı Latince-Arapça Kur'an'ın bazı bölümlerine asıl adı El-Hasan bin Muhammed bin Ahmed el Vazzan al Fasi olan ve Afrikalı Leo (Leo Afrikanus) olarak bilinen bir gezgin tarafından yorumların yapılmış olması. Afrikalı Leo, Berberî kökenli idi ve Karaviyyin Üniversitesi'nde coğrafya eğitimi almıştı. Bir diplomat olan amcası ile komşu ülkelere seyahetler yapmıştı. Granada'dan Fas'a göçen bir aileye mensup olan Afrikalı Leo, sıradan biri değildi kuşkusuz. *"Afrika'nın Tarifi"* (Descrittione dell'Africa) adlı eseriyle yüz yılın üzerinde Avrupa topraklarında Afrika'yı anlatan en önemli referans eserin yazarıydı. Afrika'nın Tarifi'ne Müslüman olarak başlayan Afrikalı Leo, kitabını bitirdiğinde Hristiyanlığı tercih edecek veya etmek zorunda kalacaktı. İlginç olan ise, Arapça başladığı eserin İtalyanca bitiyor olmasıydı.

Hayatında büyük gel-gitler yaşamış bir gezgindi Leo. Korsanlar tarafından yakalanmış ve Papa 10. Leo'ya satılmış, 1520'de de Hristiyanlığı kabul ederek vaftiz olmuştu. Kardinal Egidio'nun önemli öğretmenlerinden olan Afrikalı Leo, 1531 yılında bir fırsatını bulup Tunus'a kaçacak ve tekrar İslamiyet'e geçecekti. Öldüğü 1550 yılına kadar Müslüman olarak yaşayan Afrikalı Leo Vatikan'ın Arapça eğiliminin gelişmesinde ve Latince-Arapça Kur'an özetinin yayınlanmasında kuşkusuz büyük etkileri olan önemli bir isim. Hristiyanlığı seçerek Kardinal'le daha yakınlaşma imkanı bulan Afrikalı Leo'nun, efsaneleri andıran hayatı, Vatikan'ın Arapça merakıyla örtüşmüştü.

Bunun dışında da girişimler oldu kuşkusuz. İlginç hayat hikayesi İstanbul'la da keşişen ve *"aslında ha-*



Vatikan'da ilk Kur'an tercümelerini Latince'ye yapan Hassan bin Muhammed bin Ahmed el Vazzan al Fasi'nin hayatı fırtınalı bir maceradan farksız.